שוועסטער-אונגאַרי פרויען קולט. פאַרב. פון ת"ת היינט, מאנטאג, אקט. 19-טן 8.30 אוונט אין ת"ת זאל

זון אויפגאנג — 6.54.
זון אונטערגאנג — 5.31.

וועטער:
אנבייסטן קלאר און וואַרם

אידישן וואַרט

The Israelite Daily Press

Vol. 21, No. 231. Monday, Oct. 19, 1931.

Published Daily except Saturday and Sunday. דערשיינט יעדן טאג חוץ שבת און זונטאג

מאנטאג, ח' חשון, תרצ"ב.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY OCT 26

Largest Circulation
of any Newspaper entering Jewish Homes in Western Canada.

מער פאַרשפּרייט
אין די אידישע היימען פון מערב קאנאדע
ווי אלע אנדערע אידישע און ענגלישע
ציטונגען צוזאמען

אנב-אורחא

פון מארק

מען דאטעוועט די ציוויל־זאציע

אז מיט אונזער "ציוויליזאציע" האלט עס גאנץ שמאל, איז גאר ניטא וואס צו ריידן, ווען ניט, וואלט מען דאך ניט געהאלטן אין איין ריידן וועגן ראטעווען זי: א זאך וואס שטייט עפעס איינגעפונדעווען דארף מען ניט ראטעווען.

אבער אינטערעסאנט איז ניט אזוי וואס עס האלט מיט איר שמאל, — דאס איז שוין גאר ניט אזוי אינטערעסאנט, ווייל אין דער שמאלקייט ווערט דערווייל אז אונז אויסגעדריקט די נשמה, — ווי דאס, וואס מענשן אפילו זיינען אויסגעטויטט און סאמע איינגעפאנגענערסטע פון זיי, הויבן דאס אז זעען און אנערקענען.

עס איז שוין מער ניט קיין "שמאל־צעריי צו ריידן וועגן דעם, אז עפעס ערנסטעס ווערט נעמען ווערן, — א שקא־צעריי, וואס פאסט זיך בלויז פאר קאנ־מוניסטלאך אז סאציאליסטלאך. עס הויבן אז אנערקענען דעם עוואטענ־ברוך ביי וועלכן "אונזער ציוויליזאציע" האלט אפילו אזעלכע לייטישע מענשן, ווי באנקירן, חשובע שטאטסלייט, קאנסערוואטיווע עקאנאמיסטן א. א. וו.

און פרעמיער לאוואל פון פראנ־ריך, וועלכער איז חלילה ניט גע־שפרייכלט אויף ראדיקאליזם, דער קלערט, אז ער פארט קיין אמעריקע צו זעען וואס מען קאן טאן צו ראטעווען "די אלטע ציוויליזאציע!"

נו, הייסט עס דאך טאקע, אז "די אלטע ציוויליזאציע" איז שוין ביזן האלז אין וואסער, אויב לאוואל פארט אזוי ווייט צו ראטעווען זי . . .

* * *

די וועלט איז אומרואיק. זי נעפינט זיך אין א מצב פון אויפרוויר. מען פילט זיך עפעס ווי אויף א וואולקאן, וואס אט־אט וועט ער מיטאמאל, אז א וואַרנונג, אויספלאצן.

ראיק איז בלויז די אמעריקאנער ארבעטער פערעראציע, זי זעט ניט קיין שום געפאר פאר דער ציוויליזאציע, אויב זי איז פון עפעס יא ערנסט באַ־זארגט, אין עס פון דעם, וואס הער־דערסאן וויל אפשאפן די מלחמה חר־בות, וואס וועט מיינען, אז די אמע־ריקאנער קאפיטאליסטן זאלן חלילה פארלירן אביסל פון זייער געלט, — "אונזער געלט", — זיי דער קלוגער כעטיר וואל האט עס אנגערופן ביי דער קאנווענשאן פון דער אמעריקאנער ארבעטער פערעראציע אין וואנקאווער.

די רעוואלוציאנערסט רעזאלוציע פון דער קאנווענשאן איז געווען — פאר 2.75 פראצענטיקע ביר. אפילו דא האט זי ניט געוואגט גיין ווייטער ווי 2.75 פראצענט . . .

פאלטיק? חלילה. א סטראיש גע־טאן בלויז די פארטייען, אז אויב זיי וועלן ניט זיין גוט צו די ארבעטער, קאן עס נאך "חלילה" פירן צו דעם, אז ארבעטער זאלן זיך נעמען פאר פאַ־ליטיק.

אפילו פון ארבעטסלאזקייט פארור־זערונג אפשטאנט זיך, — ס'יאו א געפראלאכע זאך: נלייך אין אז זיי וואלטן געפאדערט, וואלט מען עס זיי שוין אונטערגעטאן . . .

אלץ וואס זיי ווילן, איז נאך עטלאַ־כע סטנס שכירות, אביסל א קיצערער ארבעטס טאג, — א קליינטשיקע לאַ־טע אויפן דריטן ריס פונם צעפראצעט בנד פון דער "אלטע ציוויליזאציע".

און די זיבן מיליאן ארבעטסלאזע?

א, פאר זיי מוז מען זאך אז אזוי־נע קענינלאכע פאלאצן אויפן פאלם אינזל, ניט ווייט פון מיאמי, פלאָרי־דא. וועט ער פאראורטיילט ווערן, ווע־לען זיינע אדוואקאטן בלויז אפעלירן אין דער אויבערשטער קאנאדע אין דער אמעריקאנער אנטערוועלט קע־ניג איז פון נערכיט נעפונען געווארן צו שלודיק אויף פינף קלאגעס פון שווינ־דעל מיט זיינע אינקאם טעקס באריכ־טעו. מארגן (דינסטאג) אינדערפרי דארף ער דערשיינען פאר ריכטער דזשייסט ה. ווילעקערסאן און אויס־הערן זיין אורטייל, וואס קאן באטער־פען ביז 17 יאר טורמע און 50 טויזנט דאלאר שטראף.

אבער אנשטאט צו גיין אין טורמע, מאכט קאפאנע דערווייל פארבאריי־טונגען צו פארן אן אפרו אין זיי־נע קענינלאכע פאלאצן אויפן פאלם אינזל, ניט ווייט פון מיאמי, פלאָרי־דא. וועט ער פאראורטיילט ווערן, ווע־לען זיינע אדוואקאטן בלויז אפעלירן דעם אורטייל און ער וועט געלאזן וועד־רען פריי אויף 50 טויזנט דאלאר ער־בות, ביז דער העכערער גערעכט וועט ארויסגעבן זיין אורטייל.

קאפאנע האט קעגן זיך עטלאכע 28 קלאגעס פון באשווערלעך דעם אינקאם טעקס דעפארטמענט אויף 215 טויזנט דאלאר. די דזשודיז האט אים געפונען שולדיק בלויז אויף 5 קלאגעס.

שוין דריי יאר אז דיר רעגירונג קעמפט פאר פארזעצן קאפאנען אז געפענגעניש, און דער קאמף האט שוין דער רעגיקנג געקאסט איבער 100 טויזנט דאלאר. צי זי האט איבער אויסגעפירט, איז נאך א גרויסער ספק, — יעדנפאלס איז זיכער, אז ער וועט נאך זיין פריי צוויי יאר צייט, פארצי־ענדיק דעם פראצעס.

אמעריקאנער אידישער קאנגרעס עפנט סעסיע אין פילאדעלפיע

אידישע לאגע פארערגערט אומעטום, אויסער אין סאוועט רוסלאנד, ליטען באריכט — דיסקרימינאציעס קעגן אידן אין אמעריקע באריכטעט

(ספּעציעלע טעלעגראמע צו "דאס אידישע וואַרט" פון "איטא")

פילאדעלפיע, אקט. 19 (איטא).— די שווערע לאגע פון די אידן אין רוי־מעניע, ליטע, פוילן, דייטשלאנד און מעקסיקע איז דא נעכטן געשילדערט געווארן ביי דער עפענונגס ציצונג פון דעם יערלאכן צוזאמענפאר פונם אמעריקאנער אידישן קאנגרעס.

עטלאכע הונדערט דעלעגאטן, פון פארשיידענע מיילן פון לאנד, זיינען געווען אנוועזנד ביי דער ציצונג. די רעדנער, רבי סמיווען וויין, עקס־פרעי־זידענט; מר. דייטש, פרעזידענט און מר. ריטשארדס, סעקרעטאר, האבן אפגעלירט פאר דעם צוזאמענדרוף פון אלוועלטלאכן אידישן קאנגרעס וואס זאל זיך שטעלן פאר זיין ציל אויבער צובויגן דאס אידישע לעבן אויף נייע יסודות.

די אידישע לאגע איז אומעטום פארערגערט געווארן פארן יאר, לויטן באריכט פון דער אדמינסטראטיווער קאמיסיע, מיטן אויסנאם פון סאוועט־רוסלאנד, וואו פארבעסערונג איז דער אידישער לאגע ווערן באריכטעט. אבער דארטן האלטן נאך אז די שטאר־קע רדיפות אויף ציוניסטן.

דיסקרימינאציעס קעגן אידן אין קאלעדזשעס און אין באשעפטיקונג אין די פאראייניקטע שטאטן זיינען אויך באריכטעט געווארן פון דער קאמיסיע. די דיסקרימינאציעס פילן זיך באזונ־דערס שטארק אין די מערעריגיעשע פאַ־קולטעטן, און עס פאסירט שוין אפילו אין אמעריקע אז אידישע סטודענטן זאלן מוזן פארלאזן זייערע חייבען און פארן אין אויסלאנד צו קריגן א מעדי־צינישן אטעסטאט.

רבי וויין האט אין זיין רעדע אויפ־געפארערט די סעסיע צו האבן מוט אין אנגעמען אירע באשלוסן. מר. דייטש האט דערקלערט, אז די וועלט האט האט נאך ניט געמאכט קיין שום שלום מיט די אידן. עס איז פסיבלאלאגיע אז א נעוואנט, א נייע פסיבלאלאגיע אז א נייער שטאנדפונקט צו קעמפן קעגן דער דראעדיקער צעפאלונג.

"א נייער נעביינשאפטלאכער נעפיל פון אחריות איז נויטיק", האט מר. ריי־שארדס אין זיין רעדע דערקלערט, באריכטנדיק, אז דער עקאנאמישער קריזיס האט באווירקט די ארבעט פונם קאנגרעס.

אל-קאפאני נעפונען שולדיק אויף פינף קלאגעס פון אינקאם טעקס באריכט שווינדל

אים דראעט אורטייל פון 17 יאר טורמע און 50 טויזנט דאָ־לאר שטראף, אבער ער מאכט דערווייל פלעגער פאר א לוסט רייזע

שיקאגו, אקט. 19.— אל. קאפאנע, באדימטער שיקאגער אונטערוועלט קע־ניג איז פון נערכיט נעפונען געווארן שולדיק אויף פינף קלאגעס פון שווינ־דעל מיט זיינע אינקאם טעקס באריכ־טעו. מארגן (דינסטאג) אינדערפרי דארף ער דערשיינען פאר ריכטער דזשייסט ה. ווילעקערסאן און אויס־הערן זיין אורטייל, וואס קאן באטער־פען ביז 17 יאר טורמע און 50 טויזנט דאלאר שטראף.

אבער אנשטאט צו גיין אין טורמע, מאכט קאפאנע דערווייל פארבאריי־טונגען צו פארן אן אפרו אין זיי־נע קענינלאכע פאלאצן אויפן פאלם אינזל, ניט ווייט פון מיאמי, פלאָרי־דא. וועט ער פאראורטיילט ווערן, ווע־לען זיינע אדוואקאטן בלויז אפעלירן דעם אורטייל און ער וועט געלאזן וועד־רען פריי אויף 50 טויזנט דאלאר ער־בות, ביז דער העכערער גערעכט וועט ארויסגעבן זיין אורטייל.

קאפאנע האט קעגן זיך עטלאכע 28 קלאגעס פון באשווערלעך דעם אינקאם טעקס דעפארטמענט אויף 215 טויזנט דאלאר. די דזשודיז האט אים געפונען שולדיק בלויז אויף 5 קלאגעס.

שוין דריי יאר אז די רעגירונג קעמפט פאר פארזעצן קאפאנען אז געפענגעניש, און דער קאמף האט שוין דער רעגיקנג געקאסט איבער 100 טויזנט דאלאר. צי זי האט איבער־אויסגעפירט, איז נאך א גרויסער ספק, — יעדנפאלס איז זיכער, אז ער וועט נאך זיין פריי צוויי יאר צייט, פארצי־ענדיק דעם פראצעס.

נארט-ענדער געגנסטערס ארעס־טירט נאך א בלוטיקן געשלעג

פינף נארד־ענדער געגנסטערס זיי־נען שבת אוונט ארעסטירט געווארן, נאך א בלוטיקן געשלעג צווישן צוויי קעגנגערישע באנדעס. וואס האט זיך פארענדיקט מיט א צאל אמעריקאנער מולטי־מיליאָ־נערן וויל אפשאפן די מלחמה חר־בות, וואס וועט מיינען, אז די אמע־ריקאנער קאפיטאליסטן זאלן חלילה פארלירן אביסל פון זייער געלט, — "אונזער געלט", — זיי דער קלוגער כעטיר וואל האט עס אנגערופן ביי דער קאנווענשאן פון דער אמעריקאנער ארבעטער פערעראציע אין וואנקאווער.

די רעוואלוציאנערסט רעזאלוציע פון דער קאנווענשאן איז געווען — פאר 2.75 פראצענטיקע ביר. אפילו דא האט זי ניט געוואגט גיין ווייטער ווי 2.75 פראצענט . . .

פאלטיק? חלילה. א סטראיש גע־טאן בלויז די פארטייען, אז אויב זיי וועלן ניט זיין גוט צו די ארבעטער, קאן עס נאך "חלילה" פירן צו דעם, אז ארבעטער זאלן זיך נעמען פאר פאַ־ליטיק.

אפילו פון ארבעטסלאזקייט פארור־זערונג אפשטאנט זיך, — ס'יאו א געפראלאכע זאך: נלייך אין אז זיי וואלטן געפאדערט, וואלט מען עס זיי שוין אונטערגעטאן . . .

אלץ וואס זיי ווילן, איז נאך עטלאַ־כע סטנס שכירות, אביסל א קיצערער ארבעטס טאג, — א קליינטשיקע לאַ־טע אויפן דריטן ריס פונם צעפראצעט בנד פון דער "אלטע ציוויליזאציע".

און די זיבן מיליאן ארבעטסלאזע?

א, פאר זיי מוז מען זאך אז דאנ־קן, אביסל א גוטע מעגען אז אינגערהויפט, לעמדהשם, קיין אימיגראנטן!

* * *

נישקשה, פרעמיער לאוואל פון פראנקרייך וויין וואוהין צו קומען נאך א רעזולט פאר דער "אלטער ציוויל־זאציע". וועלכע איז א חולה מסוכן אין איירופע.

אין אמעריקע שטייט זי, די אלטע ציוויליזאציע, אויף זייער פעסטע יסו־דות. די וואס טרייסלען אומעטום אי־ר זיילן, זיינען דא אין אמעריקע מאקע די שטארקסטע זיינען אויף וועלכע זי שטיצט זיך.

דאקטעפעלער? פארד? מארגאן? חלילה. אדרבא. עס דוכט זיך, אז אט זי זיילן הויבן זיך שוין אן צו בוינען, אט דערצילט דאך נעגעדאל באטלער, אז א צאל אמעריקאנער מולטי־מיליאָ־נערן גרינט גרינט אויסקצוגעבן הארב פון זייערע קאפיטאלן, כדי צו מאכן א סוף צום קלעם. אתם הויבן דאך אמע־ריקאנער מולטי־מיליאָנערן אן צונעבן, אז ס'איז עפעס ניט גאר יושר'דיק ווי די וועלט פירט זיך . . .

אבער למען־השם, זאגט זיי אז זיי שדיים, ווייל זיי וועלן זיך פארטשעפען מיט וויליאם גרין און מיט מעטיו וואל־ל. זיי בראגן זיך ניט. זיי זיינען די אמת'ע זיילן פון דער "אלטער ציוויליזאציע", דער קאפיטאליסטישער אדרענונג, וואס צעפלאצט איצט אויף שטיקלאך, ווי אן אלטער, אויסגעטראגענער בנד, וואס דער טרעגער איז פון אים ארויס־געוואקסן.

* * *

און דאריבער, רכותי, עסט און טרינקט און לאזט זיך וואוהיל גיין, — אויב גאר איר האט פאר וואס אדער האט ניט קיין מורא פאר קיין אויפ־יידנפאלק, ניט אויף אונזער זייט פונם ים.

און אוי באיר האט די טקיין פרנסה, טא ניט זיצט און וואַרט ביז "די שעה" וועט שלאגן און וועט אויך ארויפזעצן אויפן פערד, — די "שעה" איז נאך דערווייל דא גאנץ ווייט. און איר האט די בעסטע געלעגענהייט אויסצוגיין נאך א סך מאל פון הונגער, ביז זי וועט שלאגן.

"אונזער אלטע ציוויליזאציע" איז ניט מאכן זאך בלויז אז זי זאל אויף דער באן. צו 15 יאר האט ער זיך גע־נומען פאר זשורנאליזם, גרינדנדיק א דרוקערייא אויף דעם באנאזש אונאנ־פונם גרעגר טראנק צוג אויף וועלכן ער האט פארקויפט ציטונגען, און אויסגעגעבן דארטן דעם "גרעגר טראנק הערלד".

שפּעטער האט ער זיך אויסגעלערנט טעלעגראפיע, און איז געווארן א טע־לעגראפיסט ביי דער גרעגר טראנק. דא האבן זיך זיינע דערפינדערישע פעאי־קייטן אנגעהויבן אויסצייגן, און ביסל־לאכווייז האט זיך אנגעהויבן אנטוויק־לען א גלעצנדע קריעריע פונם גרויסן דערפינדער, ביז 1878, ווען ער האט דערפונדן דעם פאנאגראף, איינער פון די גרעסטע וואונדערס פון דער צייט, און דערנאך — דעם עלעקטרישן לעמ־פעל אין 1879. ער האט דערנאך פאר־בעזעגט זיינע דערפינדונגען ביז די לעצטע טעג פון זיין לעבן.

יאפאן זאגט זיך אפ פון אננעמען פארשלאגן פון פעלקער ליגע

אכט פארערונגען פון דער ליגע צוריקגעווייזן פון יאפאנע־זישער רעגירונג — יאפאן סטראשעט מיט צוריקציען זיך פון פעלקער־ליגע

טאקיא, אקט. 19.— דיי יאפאנעזי־שע רעגירונג האט אינסטרואירט איר פארטרעטער אין זשענעוא קענקיטשי יאשיהארא, אז ער זאל באקומען די אכט פארשלאגן וואס זיינען געמאכט געווארן ביי דער פעלקער ליגע פארן אויסלייך פונם יאפאנעזיש־כינעזישן סכסוך. עס וועדט דערוואַרטעט, אז די פארהאנדלונגען פון דער ליגע זאלן איצט ווידער דערגרייכן א טויט־פונקט.

די הויפט פארערונגען פון דער ליגע זיינען: אז יאפאן זאל געבן פאר־זיכערונגען אז זי וועט באזייטיגן אירע טרופן פון מאנדשוריע אין משך פון דריי וואכן, און אז דיריעקטע פארהאנ־דלונגען צווישן יאפאן און כינע זאלן זיך אנפאנגען אין משך פון איין וואך צייט. עס וועדט פארשטאנען, אז יא־פאן וועט בשום אופן ניט איינגיין אויף די דאזיקע פארערונגען און וועט דער ליגע.

נים מאכן בכלל קיין פשרות אין זשע־נעווא, באשטייענדיק אויף דעם, אז זי האט אריינגעפירט אירע פאלאדטן אין מאנדשוריע אין די אינטערעסן פון זעלבסטשוץ, יאפאן איז בכלל שטארק אומצופרידן, וואס דער ליגעס פארע־רונגען צייגן, אז זי "מיספארשטייט יאפאנס מאטיוון".

א צווייטשעה'דיקע רעזולוציע פונם קא־בינעט איז אפגעהאלטן געווארן, אזן לויט דער באהויפטונג פון דער היגער פרעסע, איז דארטן באשלאסן גע־וואָרן, אז דערווייל איז ניט נויטיק פאר יאפאן אז צוריקציעהן אירע פעלקער־ליגע. עס וועדט אבער פארשטאנ־דלונגען, אז אין פאל אויב די ליגע זאל נעמען פאר אויב ס'איז צוויאנג־מיטלען קענען יאפאן, ווי אן עקאנאמישן באי־קאט, דאן וועט יאפאן אויסטרעטן פון אויף די דאזיקע פארערונגען און וועט דער ליגע.

אלע צדדים גייען אויף פשרות פאר עפענונג פון ציוניסטישע שולן אין ארץ ישראל

אגענטור פארקלענערט שניט, לערער גיבן אויף א חודש געהאלט

ספּעצ. טעלעג. צו ד. א. וו. פון "איטא"

ירושלים אקט. 19 (איטא).— דער פאלאנטער מיט די ציוניסטישע שולן אין לאנד האלט ביי געלייזט ווערן, ווייל די אגענטור האט איינגעשטימט צו שניידן איר רעדוקציע פון 20 צו 16 טויזנט פונט, בתנאי אז איר ביי־טראג צום שול סיסטעם זאל ניט איי־בערטרעפן 40 טויזנט פונט פארן יאר, און דער ישוב זאל אויף זיין חלק ביי־טראגן נאך פינף טויזנט פונט

די לערער, פון זייער זייט, אויפגע־בנדיק א חודש געהאלט, מאכן דער־מיט א בייטראג הון פון איר אייגענשטיפט צו באטראכטן גינסטיק דעם פלאן, אלע מיטגלידער פון דעם פערטאנאל פון דער עקזעקוטיוו זאלן בייטראגן א חודש געהאלט לטובת דעם בילדונגס סיסטעם.

—(::)—

הערי גוסין, באקאנ־טער פיאנעסט, טויט

הערי גוסין, באקאנטער פיאנע לע־רער, אן אלטער ווינ־פענער תושב, איז לעצטן פרייטאג אונט געשטארבן נאך א קורצער קראנקהייט אין עלטער פון 53 יאר. ער האט איבערגעלאזן א ברוי־דער, פ. גוסין, צוויי שוועסטער, מרס. ס. פארטנאוו און מרס. ס. קאליד (מעטלאק) און פלימענטיקס אין פלי־מעניצעס.

די לויה איז פארגעקומען פון דער היים פון זיין שוועסטער, מרס. פארט־נאוו, 328 באיד עווע, זונטאג 3 נ. מ., צום שערי צדק בית עלמין, און א גרויס סער עולם האט אים באגלייט צו זיין אייביקער רו.

צווישן מר. מזסיקס געווענענע שי־לער זיינען דא אייניקע פון די אנגע־זעענסטע יונגע פיאניסטן פון ווינ־פעג, ווי רבקה ניידיטש, מרס. פליישטער, מרס. הערשפילד, מרס. ה. גרינבערג.

—(::)—

הענדערסאן האפט צו פארן קיין זשענעווע

לאנדאן, אקט. 18. —ריידנדיק ביי א פארזאמלונג אין בארנלי, האט אר־טור הענדערסאן געזאגט, אז ער האט בדעה צו פארן קיין זשענעווע אלס פארזיצער פון דער קומענדיקער אנט־וואפענונג קאנפערענץ, ווייל ער איז באשטימט געווארן צו דער דאזיקער אפזיצע.

ווען מר. הענדערסאן איז דערווייל געווארן צו זיין דער פארזיצער פון דער קומענדיקער אנטוואפענונג קאנ־פערענץ, איז אין געווען דער בריטישער מיניסטער פאר אויסלענדישע ענינים. איצט איז ער דער פירער פון דער אר־בעטער פארטיי וועלכע איז אין אפּו־זיציע צו דער נאציאנאלער רעגירונג.

—(::)—

אונט קורסן פאר דערוואק־סענע אין איד. פאלקס-שול

די פארוואלטונג פון דער אידישער פאלקס-שול איז צוגעטראטן צו גרינ־דען אונט קורסן פאר דערוואקסענע ביי דער שול. די רעגיסטראציע פאר די קורסן וועט זיך אנפאנגען די קר־מענדיקע טעג.

די קורסן וועלן געפירט ווערן צוויי־דריי מאל א וואך אין אונט. די גע־געשטאנדן וואס וועלן געלערנט ווערן וועלן זיין: אידיש, העברעאיש און אידישע געשיכטע. לויט דעם ארויס־געזאגטן פאדלאנג פאר אזעלכע קורסן מצד פיל דערוואקסענע איז צו דער־וואַרטן אז די צאל פון די באזוכער וועט זיין א גאנץ היבשע.

פוילישע סטודענטן אטאקירן אידן

אכטן אין אנגעמאלטן אויפן פון אנטיסעמיטישע סטודענטן האבן אנ־געפאנגען דעם נייעם לערן־יאר נעכטן דא און אין לעמבערג מיט אנטי־אידי־שע דעמאנסטראציעס. צוויי אנדערע שעה זיי צעשטעטערט די פענסטער פונם אידישן אקאדעמישן הויז.

א קריסטלאכער ארבעטער, א צופע־ליקער פארבייגייער, וועלכן די אנטי־שעמיטן האבן אפנים אנגעגומען פאר א אידן, איז פון זיי ערנסט פארוואונ־דעט געווארן.

—(::)—

שריפה צעשעדיקט נעביידע אויף מיין סטריט

שבת ארום 11 אויזיגער ביינאכט האט זיך אנגעצונדן די 2 שטאקיקע נעביידע —919 און 921 מיין סט. וואס איז געווען פארהנומען פון דער מאניטאבא דזשאבינג קאמפאני און פון דער וועסטערן עלעקטריק מאנופעק־טשורינג קאמפאני, דאס איינגנטום פון דזשא גרינבערג.

די מאניטאבא דזשאבינג קאמפאני האט געלייטן א פארלוסט פון ארום $20.000 און איז געווען פארזיכערט בלויז אויף ארום $5.000. די וועסטע־רן עלעקטריק קאמפאני האט געלייטן א פארלוסט פון ארום $2.000 און איז מיילוויז פארזיכערט קעגן פייער. די אורזאך פון דער שריפה איז אומבא־קאנט.

די שכנים פון צוויי סוויטס פון אויר בערשטן שטאק זיינען ארויסגעלאפן פון זייערע וואוינונגען געטריבן פון דעם געדיכטן רויך.

—(::)—

אונט קורסן ביי איד. ארב. קולטור קלוב פולשטענדיק ארגאניזירט

די אונט קורסן אין י. ל. פרץ שול, ארגאניזירט פון איד. ארב. קולטור קלוב, מיט דער מיטהיליף פון ערערע ראט פון פרץ־שול, זיינען איצט שוין פולשטענדיק ארגאניזירט.

דאס פראגראם פון לומדים איז: פינף קלאסן אין ענגליש יעדן מאנ־טאג און דאנערשטאג, פון 8.30 אונט, — געשיכטע פון סאציאליס־טישע באוועגונגען און אידיש (שפּראך). מיטוואך, 8.30 אונט, אי־דיש (ליטעראטור), און 9.30, געשיכ־טע פון אידן אין אמעריקע. פאר דעם קלאס מאטעמאטיק זיינען ניטא גע־נוג שילער, דעריבער וועט דער געגנ־שטאנד נישט געלערנט ווערן.

די ארבעט גייט איצט אן מיט פולן שוואונג און שטריינגער פינקטלאכ־קייט. עס איז נאך דא א קליינע צאל פלעצער אין דער קלאס, און די וואס וויל־לן זיך רעגיסטרירן זיינען געבעטן דאס צו טאן גלייך, אום נישט צו פאר־פעלן קיין לעקציעס און נישט שטערן אנדערע מיט שפּעטן צוקומען.

—(::)—

צאל גט אפליקאציעס אין אנטעריא ניט גרויס

טאראנטא אקט. 19.— 242 אפלי־קאציעס פאר גט'ן זיינען דא פארלע־גט אין דער פראוינץ אונטאריא יאהר, פון דיזן צאל זיינען 133 אפ־ליקאציעס פון פרויען און 109 פון מע־נער. אין פארלויף פון שפּעטערע מאנאט זיינען פארלעגיסטרירט געווא־רען 40 אפליקאציעס.

35-יאריקע מוטער דערמארדעט אירע פיר קינדער אין באנייט זעלכסטמארד

וויל־מינגטאן, אהייא, אקט. 18. — א 35־יאריקע מוטער האט דערשאסן אויף טויט אירע פיר קינדער, און זי האט דערנאך גענומען איר אייג־נעם לעבן. ארייגישסן קויל אין האר־צן.

די אורזאך פון דער טראגעדיע, גלויבט מען, איז געווען די שווערע עקאנאמישע לאגע פון דער פאמיליע. די מוטער האט זיך פריער באקלאגט פאר די שכנים, אז זי איז אזוי באַ־דארפט, אז זי פארלירט איר פאר־שטאנד. זי איז אוועק אין שול און האט ארויסגעגעבן אירע קינדער, דער־ציילנדיק זיי, אז זיי דארפן אוועקפאָ־רען, — און זי האט זיי אזוי אפ־געפירט צו דער שחיטה.

דער מאן איז געווען אין שטאט בעת די טראגעדיע האט זיך אפגע־שפּילט ביי אים אין דער היים. ווען ער האט זיך צוריקגעקערט אהיים, האט ער געפונען די קערפּערס פון זיינע דריי טעכטער אויפן דיל אין שלאף־צימער, און די מוטער מיט א אינגעלע זיינען געלעגן טויטע ארום דער טיש פונם צימער.

האט ארויסגערופן אירע קינדער, דער־ציילנדיק זיי, אז זיי דארפן אוועקפאָ־רען, — און זי האט זיי אזוי אפ־געפירט צו דער שחיטה.

דער מאן איז געווען אין שטאט בעת די טראגעדיע האט זיך אפגע־שפּילט ביי אים אין דער היים. ווען ער האט זיך צוריקגעקערט אהיים, האט ער געפונען די קערפּערס פון זיינע דריי טעכטער אויפן דיל אין שלאף־צימער, און די מוטער מיט א אינגעלע זיינען געלעגן טויטע ארום דער טיש פונם צימער.

גרעסטער דערפינדער פון דער צייט, טאמאס עדיסאן, געשטארבן אין עלטער פון 84 יאר

פ. בעקער

פ. בעקער, וועלכער איז געווען פאר־בונדן מיט דער בעקער און ניקלמאן קאמפאני, לימיטעד פאר נארב אכצן יאר, האט זיך לעעסטס אפגעטיילט פון דער פירמע און ער האט געפונען אן עגלאכן נעשעפט פאר זיך אליין, אונ־טערן נאמען "בעקער און זין, לימי־טעד".

דער נייער פלאן געפיינט זיך אין 332 בענעטיין עוועניו. מר. בעקער וועט נעבן זיין פערזענלאכן אויפזיכט צו זיין נייער אונטערנעמונג.

—(::)—

טיי פון אָרגאניאציעס פאר סטרייקערס מיטוואך

דעם מיטוואך, אקט. 21טן, פון 3 ביז שפּעט, וועט אין דער היים פון מרס. מ. עלקין, 358 באראוס עווע., דורכגעפירט ווערן א טיי לטובת דעם פאנד פאר זעבער סטרייקער אין פע־ערסקאן און איינער סטרייקערס אין קאלאראדא. די טיי ווערט דורכגעפירט פון א צאל אָרגאניזאציעס, איינשל־סענריק אָרב. רינג, מענער און פרוי־ען. פריהייט טעמפּל נעו. ביידע פארבאנד ברענטשעס און ביידע פועלי ציון ברענטשעס. אלע זיינען העפ־לאכסט איינגעלאדן.

—(::)—

פרוי דאקטאר שטארבט אין מיטן מאכן אן אָפּעראציע

פילאדעלפיע, אקט. 18.— דר. מאר־גארעט פ. באטלער, 70 יאר אלט, אויר־נע פון די אנערקענטסטע פרויען ביי־דורגן אין די פאראייניקטע שטאטן, איז געשטארבן פון א האַרץ־אטאקע אין דער צייט ווען זי האט געהאלטן אין מאכן אן אָפּעראציע. אין דעם פרויען מעדיצינישן קאלעדזש אין פענ־סילוויניא.

די אָפּעראציע איז פארענדיקט גע־ווארן פון אן אנדער פרוי בירונג, ניט פאראורזאכנדיק קיין איבעריקע ליידן צום פאציענט.

—(::)—

מזל טוב

א זון געבאָרן צו מר. און מרס. דזש. שאיץ, 287 רעדוואוד עוועניו, מוטער און קינד אין גוטן צושטאנד אין סט. באנייפיס האספיטאל.

קליניק שאפט איבער פינף טויזנט דאָלאר אין נאסן זאמלונג

"טעג־טאג א גרויסער דערפאלג

דער דערפאלג פונם "טעג־טאג" פון מאונט כרמל קליניק, דורכגעפירט לעצ־טען שבת, איז געווען גרעסער, ווי די סאמע אפּטימיסטישע טערי האבן דער־וואַרטעט. די סומע פון $4.258 איז געשאפן געווארן פארן שבת'דיקן טאג אין די נאסן, און, צוזאמען מיט די צוגרייטונגס־זאמלונגען איז געשאפן גע־ווארן צווישן $5.200 און $5.500.

ארום פינף הונדערט פרויען און מיידלאך זיינען שבת פרי ארויס אין די נאסן מיט די מאונט כרמל קליניק פושקעס, פארגעמענדיק אלע סטרא־טעגישע פונקטן אין שטאט. דער קאמ־פיין איז געשטיצט געווארן פון דער פראווינציעלער רעגירונג און פונם סיי־טי קאונסיל. און דער עלעקטרישער שילד פונם סיטי האל האט פראפלאר מירט דעם זאמלונג טאג. דער עולם האט זיך גאנץ גוט אפּטרעפן אויף דער זאמלונג, און אויסער דו געווייזלאכע "ניקלס" און "דיימס", זיינען אין די פושקעס געפאלן א היבש ביסל קופּ־דערס, האלבע דאָלארס און אפילו דאָ־לארס.

דער ציל פונם קאמפיין איז געווען פינף טויזנט דאָלארס, אזוי אז די זאמ־לונג האט איבערגעטראָפן דעם גע־שטעלטן ציל.

—(::)—

עפנט נייע פירמע

פ. בעקער

ווייטיקסטע פאליטישע פאסירונגען פאר די לעצטע צוויי טעג

קיין וואלן אין מאניטאבא

אין א רעדע ביי א באנקעט פריי טאג אונט, האט פרעמיער ברעקען נעמאכט א סוף צו די קלאגנען ווענ־נען באלדיקע פראוינציעלע וואלן, דער־קלערנדיק, אז עס וועלן ניט דורכגע־פירט ווערן קיין וואלן דעם האדבסט. דאס מיינט, אז די וואלן זיינען עגד־גיליטיק אפגעלייגט געווארן ביז קומענ־דיקן יומער.

דער אנאנס פונם פרעמיער איז גע־קומען נאך א קאקוס פארזאמלונג פון די רעגירונגס מיטגלידער פון דער לי־גיסלאטור, וואו די מייסטע מיטגלי־דער האבן זיך ארויסגעזאגט קעגן באלדיקע וואלן.

די איבעריקע 410 — צו צוויי קאנדי־דאטן.

ברונינג שאפט פאקטישע דיקטאטור אין דייטשלאנד

נאכדעם ווי קאנצלער בדונינג האט געוואונען א מערהייט פון 25 (295 שטימען צו 270) אין א צווייטן אפּ־שטימונג אין ריי־כסטאג, האט ער דורכגעפירט א רעזאלוציע פאר דער דורכגעפירט אין דער פאלגענדער ווייז: אז ער זאל אויטאָריטיוו רעגירן אין פע־רבינדונג מיט דער ריי־כסטאג,

THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
דאס אידישע וואָרט
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., R.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

די פעלקער-ליגע פאר איר פרואו

די פעלקער-ליגע שטייט איצט פאר אן ערנסטן פרואו, וואס קאן זיין איר אנטשיידנדיקער פרואו. וועט איר איצט געלינגען איינ־ברעכן יאפאנס זוידערשטאנד אין איינסטיין א מלחמה אינם וויטן מזרח, אן צו דערנידריקן כינע. דאן ווערט איר עקזיסטענץ באר־עכטיקט. וועט דאס איר נים געלינגען, דאן פארלירט זי איינגאנצן איר פרעסטיזש און איר ווייטערדיקע נוצלאכקייט ווערט אויעקגעשטעלט אונטער א פראגע צייכן.

דערווייל האט די פעלקער-ליגע, אויף וויפל ס'איז שייך ערנס־טערע אינטערנאציאנאלע סכסוכים, נאך נים ארויסגעוויזן קיין אוי־טאריטעט. זי האט בלויז גוטגעהייסן א צאל רויבערישע האנדלונגען פון איין מיטגליד אדער א צווייטן. זי האט שטארק באקעמפט, למשל, פוילנס פארבאפן פון ווייצנע, אבער ווען די פארבאפונג איז געווארן א פאקט, האט די ליגע געגעבן איר צושטימונג צו דעם פאקט. דאס זעל־בע איז געווען ווען ליטע האט פארבאפט טעמעל. און אין א צאל ענ־לאכע פאלן. אבער ס'איז דאך גאנץ קלאר, אז צוליב דעם דארף מען נים חאבן קיין פעלקער-ליגע, — די פארבאפטע נויטיקן זיך נים אזוי שטארק אין קיין הכשרים . . .

איינאל האט די ליגע יא ארויינגעמישט זיך אין אן ערנסטן אינטערנאציאנאלן סכסוך, וואס האט זיך נים געעדיקט מיט דער דראעדיקער מלחמה. דאס איז געווען בעת דער מלחמה צווישן איטאַ־ליע און גריכנלאנד מיט א צאל יארן צוריק. אבער דאן האט דער שטארקערער צד, איטאליע, גע'פועל'ט אלין וואס ער האט געוואלט, און די ליגע האט דא אויך פאקטיש אויפגעטאן נים מער, וואס זי האט ארויסגעגעבן אין האכשר אויף זי באליידיקונגען וואס גריכנלאנד האט געמוזט דורכמאכן, כדי איסצקוויפן אירע זינד קעגן אירע שטארק אין קיין הכשרים . . .

איז אבער דאן נאך געווען דער תירוץ, אז די ליגע איז יונג און האט נאך קיין צייט נים געהאט צו באפעסטיקן איר אוטאָריטעט. זי מוז זיך דערפאר בויגן פאר אירע שטארקערע מיטגלידער, און כדי זי זאל איינגאנצן נים צעפאלן ווערן, מוז זי גיין מיט זיי אויף פשרות.

אבער יאדן זיינען שוין דורכגעגאנגען, אין קיינעם וועט שוין איצט נים זוילן אנגעמען דער ליגע "קינדערשן" תירוץ. עס איז שוין צייט אז זי זאל זיך אוועקשטעלן אויף אירע אייגענע פיס, און אדער זי זאל דערווייזן אז זי האט אוטאָריטעט אין קאן ארויפצווינגען אירע גוטע באשלוסן, אדער זי זאל אנערקענען איר באנקראט.

דער איצטיקער יאפאנעזישער סכסוך מיט כינע איז איר פרואו: אדער זי וועט בויגן יאפאן, אדער יאפאן וועט כרעכן די ליגע.

יאפאנס טענה איז, אז איר סכסוך מיט כינע איז א לאָקאלער ענין בלויז צווישן איר און כינע. אין די פעלקער-ליגע האט זיך נים וואס ארויינצומישן דערינען. אז פאר יאפאן לוינט זיך בעסער צו האבן צו טאן מיט כינע אליין, איז גאנץ פארשטענדלאך: מיט איר מיליטע־רישער מאכט קאן זי אליין אויספירן מיט כינע וואס זי וויל. אבער וויפל פאליטישע דערידלאך און פשט'לאך מען זאל נים מאכן, איז אזא פאל פון א סכסוך צווישן צוויי פעלקער אן אינטערנאציאנאלער ענין, וואס גייט אריין אין דער קאמפעטענץ פון דער פעלקער-ליגע און איז בארעכטיגט פונם קעלאג-בריאן אפטאר.

עס איז באזונדערס אן אינטערגאציאנאלער ענין דערפאר, ווייל מיליטערישע אפטראציעס ווערן דא שוין אנגעפירט פון יאפאן אויף דער כינעזישער טעריטאריע, און ווייל א מלחמה צווישן יאפאן און כינע קאן פארווילקלען אייך אנדערע לענדער, ארויינצינדיקן זיי אין קריג מיקם

גליק און ראַכע

סענסאַציאָנעלער ראָמאַן

פון א. א.

(פאָרזעצונג)

קאַפּיטל 11

עליזאבעט

אין מיטן פון די בערג ניט ווייט פון א שטאט ליגט אין דער זייט א קליין דאָרף, אזוי ווי עס וואָלט געווען אָפּגעשיידט פון דער וועלט, דאָרט האט זיך געפונען א קליינע דייטשע קאָלאָניע.

נאָר אייניקע קליינע הייזער האבן די דייטשן באַוואוינט. דער צופאל און דער שיקזאל האט זיי געבראַכט נאָך טערקיי, אַלע איינוואוינער זיינען געווען אַרעם.

צום ערגע פון דער שמאָלער דאָרפס גאס איז געשטאנען א קליינע הייזקע, וואו דער דייטשער פּריידיקער צוזאמען מיט זיין עטשטער טאָכטער, עליזאבעט, האבן געוואוינט.

ער איז געווען דער גייסטלאכער פון זיינע לאנדסלייט. זיין פרוי האט ער אין דעם דאָזיקן דאָרף באגראבן און ער האט באשלאָסן ניט צו שיידן זיך פון דער דאָזיקער געגנט. ער האט דאָ געלעבט שטיל און אָפּגעשלאָסן פון דער וועלט. זיין סטודיום און זיין שייגע טאָכטער עליזאבעט זיינען געווען זיין גאנצעס גליק.

עליזאבעט איז געווען דער מלאך פון דאָרף, זי האט געוואָרנט פאר איר ערשטע לאנדסלייט, האט גאנץ קוקט נאָך די קראנקע און אַלע האבן זי געליבט.

די שיינע עליזאבעט, די שלאנקע און בלאנדע מיידל מיט די בלויע אויגן איז הייגט געשטאנען אין מיטן פון איר איינפאכן צימער און זי האט צוגעקלעפּט ווייסע ליכטלאָך צו א בוים.

— זעסטו פאטער, — האט זי גע־זאגט, — די קינדער וואָס זיינען גע־בוירן געווארן אין דאָרף האבן נאָך קיינמאָל ניט געזעען אזא בוים. הייגט, צו מיין 19יאָריקן געבורטסטאָג וועל איך מאכן א פאָרט, צוואר עס איז איצט ניט לי צייט פאר דעם, דאס וועט אבער זיין א פרייד פאר די קינ־דער פון דאָרף.

דער פאטער האט זי צערטלאָך אומ־געאַרמט. מיין גוטעס און ליבעס קינד האבן זיינע ליפּן געמורמלט.

ביידע האבן געאַרבעט צו מאכן די בוים פּרעכטיק און דאן האבן זיי ארומגעהאנגען ארום דער בוים קליי־דער פאר די קינדער פונם דאָרף. די אויגן פון דעם פאטער און טאָכטער האבן גליקלאָך געשטראלט.

— עליזאבעט! — האט דער אַל־טער געזאגט, דו דיינקסט אימער נאָר פון אנדערע, און אין זיך זעלבסט דיינקסטו גארניט. היינט דאַרפסטו קריגן מתנות און דו טיילסט גאר אוים מתנות.

— פאטער, — האט עליזאבעט גע־זאגט און אן ערנסטן טאָן, — זיינען דאס ניט די בעסטע געבוטס טאָג מת־נות, ווען איך וועל זעען ווי די קינ־דער זיינען גליקלאָך? דו האסט מיר געשיינקט דעם גאָלדענעם זייגער פון מיין מוטער, און עס ניט די בעסטע מתנה וואס א מיידל קאן פאַרלאַנ־גען?

זי האט צוגעמאכט די לאָדן פונם פענסטער און אירע בלויע אויגן האבן טרויעריג ארויסגעקוקט אין דרוי־סען.

— וועט ער קומען היינט? — האט זי דאן שטיל געמורמלט.

אן ערנסטעם, בלאסעם און מאָגע־רעם געזיכט האט געשוועבט פאר איר גייסט אן א פאר טונקעלע אויגן האבן בעטנד געקוקט אויף איר.

האסטיק האט עליזאבעט דערוואכט פון איר טרוימען, דען אן האבן זיך געהערט טריט פון קינדער. צוזאמען מיט די עלטערן זיינען די קינדער אריין אין זיי האבן איר געבראכט די בעסטע גליק וואונשן.

עליזאבעט איז געווען דער מלאך פון דאָרף, זי האט געוואָרנט פאר אי־רע ארייסע לאנדסלייט, האט נאָכגע־קוקט נאָך די קראנקע און אַלע האבן זי געליבט.

די שיינע עליזאבעט, די שלאנקע און בלאנדע מיידל מיט די בלויע אויגן איז הייגט געשטאנען אין מיטן פון איר איינפאכן צימער און זי האט צוגעקלעפּט ווייסע ליכטלאָך צו א בוים.

— זעסטו פאטער, — האט זי גע־זאגט, — די קינדער וואָס זיינען גע־בוירן געווארן אין דאָרף האבן נאָך קיינמאָל ניט געזעען אזא בוים. הייגט, צו מיין 19יאָריקן געבורטסטאָג וועל איך מאכן א פאָרט, צוואר עס איז איצט ניט לי צייט פאר דעם, דאס וועט אבער זיין א פרייד פאר די קינ־דער פון דאָרף.

דער פאטער האט זי צערטלאָך אומ־געאַרמט. מיין גוטעס און ליבעס קינד האבן זיינע ליפּן געמורמלט.

ביידע האבן געאַרבעט צו מאכן די בוים פון בארמהארטיקייט, פונקט ווי די הייליקע עליי־זאבעט.

די שיינע מיידל האט אויפגעהויבן די אויגן, זי האט דערזעען דעם שיי־נעם און יונגן פאליאק, וועלכער האט ניט לאנג צוריק זיך דא באזעצט און א גלייענדע רויטקייט האט באפארבט איר געזיכט.

זי איז צוגעגאנגען צו אים און זי האט אים אויסגעשטרעקט איר קליי־נע האנט, וועלכע ער האט וואָרעם גע־דריקט.

— איך האב ערשט דערפאָרן, דאס היינט איז אייער געבורטסטאָג, עליי־זאבעט, — האט ער געזאגט, — איך בין געקומען איך איבערגעבן מיין הארציקסטע באגריסונג, זאָלן אייערע וואונשן דערפילט ווערן און איר זאָלט גליקלאָך זיין.

זי איז רויט געווארן אונטער זיינע פייערדיקע בליקן. — איך דאנק אייך האט זי שטיל געשטאמלט, דאן האט ער זיך צוריקגעקערט צו די קינדער.

דער יונגער פאליאק איז צוגעגאנ־גען צו דעם גייסטלאכן, עליזאבעטס פאטער, ער האט אים באגריסט און נאכהער האט ער גענומען אן אנטייל אין דער אלגעמיינער פרייד.

די קינדער האבן געזונגען דייטשע לידער און עליזאבעט איז געשטאנען אין מיטן פונם צימער מיט אירע אויגן האבן געשטראלט פון ענטציקונג. זי האט נאָך קיינמאָל אין איר לעבן ניט געפילט זיך אזוי גליקלאָך ווי היינט.

די אויגן פון דעם פּוילישן יונגן מאן האבן גלייענד בעקוקט אויף איר מיט זיין הארץ האט ווילד בעקלאפּט.

דאָס געזאנג איז געווען צו ענדע. די קינדער האבן צוגענומען זייערע מתנות און זיי האבן גענומען אָפּ־שייד פון דער וואוילטעטיקער פרוי.

— גייסטלאכער האט גע־זאָגט אין זיין צימער און עליזאבעט מיט סטאניסלאאוס לובינסקי, דעם פּוילישן יונגן מאן זיינען געבליבן אליין.

— עליזאבעט, — האט ער אָנגע־פאנגען, — וואָס פאר א הערלאכער אונטס עס איז היינט געווען, איך האב אייך אזוי פיל צו דאנקען וואָס איך פארברייגג אָפּט א פרייליכע שטונדע דורך אייך, איר ווייסט ניט ווי אומגליקלאָך איך בין.

אירע בלויע אויגן האבן געקוקט אויף אים מיט די דאָזיקע בליקן האבן זיין לעצטע רו גערויבט.

ער איז געווען אויף די קני פאר דער שיינער מיידל און אנגעמענדיק איר האנט האט ער ביטער געשטאַ־מעלט:

— עליזאבעט, זיי דו דער גוטער מלאך פון מיין לעבן, גיב מיר דאס זונגעשיין פון גליק, צוואר איך באַ־זיין אזא רייכטום בין איך דאָך ארם און פאַרלאָזן.

שטיל וויינענדיק האט ער פאַרבאַר־גען זיין געזיכט אין די קנייטשן פון איר קלייד און עליזאבעט האט זיך טיפ איבערגעבויגן צו אים.

— שטיים אויף, סטאניסלאוס, — האט זי שטיל געבעטן, — איר ווייסט ניט, ווי טייער איר זייט מיר געווארן און . . .

ער האט איר ווייטער ניט געלאָזט ריידן, און אויפשפּרינגענדיק פון זיין ארט, האט ער ארומגענומען דאס, שיינע און ציטערנדע מיידל.

— עליזאבעט, — האט ער גע־שטאמלט און ער האט זי הארציק געקושט. ווילסטו ווירקלאך שיינקען דיין ליבע צו דעם פרעמדן און זיין פארביטערטעם הארץ צו נייעם לעבן צוריקברייגגען?

— ווילסטו ווערן מיין פרוי, גע־ליבטע, און אין מיר ווידער אריינ־ברייגגען דעם גלויבן אין גאט און אין דער מענשהייט?

אירע בלויע אויגן האבן פול מיט ליבע געקוקט אויף אים.

—יא, סטאניסלאוס, — האט זי געענטפערט רויט ווערנדיק, א, איך ליב אייך שוין לאנג, זייט איך האב אייך דא צום ערשטן מאל דערזע־ען.

— געליבטע! — האט ער אויסגע־רופן, — אויך דיין זיסעס בילד האט ניט אויפגעהערט צו שוועבן פאר מיר זייט איך האב דיר דערזען.

— ווען איך בין געווען אין דיין קענגנוואָרט, האט זיך א היפּלישע פרייד געגאסן איבער מיין נשמה. איך האב געפילט דאס איך וועל נאָך אמאל גליקלאָך זיין דורך דיר, עליי־זאבעט.

— דו ווייסט ניט געליבטע, וואס איך האב געלעזן. מיינע עלטערן האָ־בען פאַרלאָרן זייער לעבן ביי דעם אויפשטאנד אין פּוילן און צו דריי יאר בין איך געבליבן א יתום.

די רעגירונג האט צוגענומען די ניטער פון מיין פאטער און איך בין אריינגעגעבן געווארן אין א קלויסטער. אז ליבע בין איך אויפגעוואקסן געווא־רען און מיין האט צו דער רוסישער רעגירונג איז אימער מער געשטיגן.

איך בין געווען א הייסער אנפירער פון די דעוואָלוציאָנערן. מען האט מיר עגדלאָף געפאנגען אלס "בונטאָוו־טשיק" און איך בין פאראורטיילט גע־ווארן צו זעקס יאר געפענגענעיש.

— מיין ארימער סטאניס, — האט עליזאבעט געזעפצט.

די זעקס יאר אין א רוסישער גע־פענגעניש האבן מיך ניט בעסער גע־מאכט, עליזאבעט, — האט האט ער פאַרטגעזעצט מיט א פאַרשטיקטער שטימע. איך בין געווען נאָך מער אויפגערעגטער און איך האב געפילט א גרעסערן האס צו דער טיראַנישער רעגירונג.

דער צארן האט געצערט מיין גע־זונט און ווען איך בין ענדלאָך באַ־פרייט געווארן בין איך געווען קראנק און געבראכן.

איך בין געפאָרן אויף אן אונגאַרי־שען זומער רעסאָרט אום צו שטארקן מיין שוואכן געזונט און דארט האב איך זיך באקאנט מיט א מיידל פון פירסטלאכער אָפּשטאמונג.

מיין קראנקעס און מידעס הארץ האט געברעגט אין הייסער ליבע צו איר און אויף טואישקא, דאס פירסט־לאכע מיידל, האט מיך געליבט. איך האב ווידער אנגעפאנגען צו האפן אויף גליק, ניט קוקנדיק אויף דעם וואס איך בין דאן געווען אין דער העכסטער פאַרצווייפלונג און האבן ניט געהאפט אז איך קאן נאָך אמאל זיין גליקלאָך.

די שיינע און יונגע פירסטן האט מיך געליבט און א ייער לעבן האט דערוואכט אין מיר.

איין טאָג האב איך דערהאלטן א בריוו פון דעם פירסט, אין וועלכן ער האט מיך מיטגעטיילט דאס זיין טאָ־טער האט זיך פאַרלאָבט מיט א הייכן טערקישן באאמטן און זי וויל מער ניט וויסן פון אן ארימען פּוילישן רעוואָ־לוציאָנער.

אין מיין וואָנזיניקער פאַרצווייפ־לונג בין איך געלאָפן צו טואישאס וואוינונג אום איר צו פרעגן, אויב זי האט מאקע מיך ווירקלאָך שענדלאָך באטראגן. אבער די יונגע פירסטן האט מיך ניט אויפגענומען.

אין דער זעלבער שטונדע האב איך פאַרלאָזן דעם זומער רעסאָרט, יעדער גליבן אין ליבע און טרייהייט און פון מיין הארצן פאַרשוואונדן, איך האב געהאסט די מענשן און אין בין פון זיי אנטלאפן.

איך האב זיך צוריקגעצוינגן פון דער וועלט, איך בין געווען געבראכן, מיין הארץ איז געווען קראנק און מיין לע־בענסמוט איז פאַרשוואונדן געווארן.

דאך דאס שיקזאל האט מיך גענצ־לאָך פאַרלאָזן. עס איז מיר פּלוצלונג אָנגעקומען די נאָכריכט פון מיין הייס־אט, דאס די רעגירונג גיט מיר צוריק מיין פאטערס גיטער און איך בין אנערקענט געווארן אלס אייגנטימער פון זיי.

איך בין געפאָרן נאָך מיין היימאט און איך האב אלעס פאַרקויפט. אין דעם דאָזיקן פאַרווארפענעם ווינקל האב איך זיך באזעצט, אום צו זיין ווייט פון מענשן און אום זיך ווידער צו דערהאלן.

דא האב איך זיך באגעגנט מיט דיר, מיין עליזאבעט. איך האב גע־פילט דאס דיין ליבע קאן מיך ווידער געזונט מאכן, לעבן דיר וועל איך זיין גליקלאָך און איך וועל פאַרגעסן אין מיין טרויעריקער פאַרגאנגענהייט.

— א, געליבטע, זיי דו דאס זור־נעשיין פון מיין פריידלאָזן לעבן. גיב מיר צוריק דאס צוטרויען צו די מענשן, לאז מיר ווידער גלויבן אין ליבע און אין טרייהייט.

זי איז ווייגענדיק געזונקען אויף זיין ברוסט און זי האט שטיל גע־שטאמלט.

— מיין סטאניס, די ליבע פון דיין עליזאבעט וועט דיך גליקלאָך מאכן, זי וועט פון היינט אן זיין דאס זונענ־שיין פון דיין לעבן.

קאַפּיטל 12

אין זיין געפאנגענשאפט

— מיריאנא! — האט עס טאָ־לאָז געקלונגען פון אטאמאנסיאס ליפּן, — מיר זעען זיך אלזא ווידער.

מיט א שרעקלאכן געשריי האט זיך מיריאנא אָפּגעקערט און זי האט פאַרשטעלט איר געזיכט מיט די הענט. אטאמאנסיאס האט ווילה גע־לאכט.

— הא, הא, דו ביזט אזוי שנעל צוריקגעקומען צוריק צו דיין היימאט, אין איך דיר ניט גוט גע־נאנגען אין דעם פרעמדן לאנד? וואו איז דיין געליבטער, צוליב וועל־כען דו האסט מיך פאַרלאָזן. האט ער אָפּגעהיט דאס וואס ער האט דיר פאר שפּראָכן?

זיין בליק איז געפאלן אויף דעם בלאסן, יונגן קינסטלער, וועלכער האט זיך אויפגעהויבן אום צו באשיצן מי־ריאנאן.

— וואס? — האט ער געשריען, — דאס איז ניט דיין שיינער פראַ־צוויז, וואו האסטו אים איבערגעלאזן, איז ער דיר געווארן אומטריי?

מיריאנא איז האלב אנטעכטיק צו־ריקגעזונקען אויף איר פּלאץ און קאר־פן זיי.

איך בין געפאָרן נאָך מיין היימאט און איך האב אלעס פאַרקויפט. אין דעם דאָזיקן פאַרווארפענעם ווינקל האב איך זיך באזעצט, אום צו זיין ווייט פון מענשן און אום זיך ווידער צו דערהאלן.

דא האב איך זיך באגעגנט מיט דיר, מיין עליזאבעט. איך האב גע־פילט דאס דיין ליבע קאן מיך ווידער געזונט מאכן, לעבן דיר וועל איך זיין גליקלאָך און איך וועל פאַרגעסן אין מיין טרויעריקער פאַרגאנגענהייט.

— א, געליבטע, זיי דו דאס זור־נעשיין פון מיין פריידלאָזן לעבן. גיב מיר צוריק דאס צוטרויען צו די מענשן, לאז מיר ווידער גלויבן אין ליבע און אין טרייהייט.

זי איז ווייגענדיק געזונקען אויף זיין ברוסט און זי האט שטיל גע־שטאמלט.

— מיין סטאני, די ליבע פון דיין עליזאבעט וועט דיך גליקלאָך מאכן, זי וועט פון היינט אן זיין דאס זונענ־שיין פון דיין לעבן.

קאַפּיטל 12

אין זיין געפאנגענשאפט

— מיריאנא! — האט עס טאָ־לאָז געקלונגען פון אטאמאנסיאס ליפּן, — מיר זעען זיך אלזא ווידער.

מיט א שרעקלאכן געשריי האט זיך מיריאנא אָפּגעקערט און זי האט פאַרשטעלט איר געזיכט מיט די הענט. אטאמאנסיאס האט ווילה גע־לאכט.

— הא, הא, דו ביזט אזוי שנעל צוריקגעקומען צוריק צו דיין היימאט, אין איך דיר ניט גוט גע־נאנגען אין דעם פרעמדן לאנד? וואו איז דיין געליבטער, צוליב וועל־כען דו האסט מיך פאַרלאָזן. האט ער אָפּגעהיט דאס וואס ער האט דיר פאר שפּראָכן?

זיין בליק איז געפאלן אויף דעם בלאסן, יונגן קינסטלער, וועלכער האט זיך אויפגעהויבן אום צו באשיצן מי־ריאנאן.

— וואס? — האט ער געשריען, — דאס איז ניט דיין שיינער פראַ־צוויז, וואו האסטו אים איבערגעלאזן, איז ער דיר געווארן אומטריי?

מיריאנא איז האלב אנטעכטיק צו־ריקגעזונקען אויף איר פּלאץ און קאר־פן זיי.

איך בין געפאָרן נאָך מיין היימאט און איך האב אלעס פאַרקויפט. אין דעם דאָזיקן פאַרווארפענעם ווינקל

(ווייטערעס קומט)

סאַסקאַטונער נאָטיצן

אז א "פאַרטי" צו א "פאַרטי" איז ניט גלייך, האט באוויזן דער "סטעף" פון איידעלמאַנס לימיטער. אז ערך פון 30—25 מענשן א חוץ א צענדליך געסט האבן אראַנזשירט א מין סור־פּרייז "פאַרטי" פאר מר. מ. דזשאָזעפ־סאן און זיין פאַמיליע. ווי עס איז באַ־קאנט איז מר. דזשאָזעפסאן און פאַ־מיליע אָפּגעפאָרן קיין ארץ־ישראל זיך דאָרט צו באַזעצן. מר. דזשאָזעפסאן איז געווען פאַרבונדן מיט דער פירמע "איידעלמאַנס לימיטער" זינט איר גרינדונג און ער איז א שוואָגער צו די איידעלמאַנס ברידער, וואו ער איז גע־ווען דער סעקרעטאַר און טרעזשורער.

די מענשן פון קליין בין גרויס וואָס זיינען געווען מיט אים ביי דער אַר־בעט, — אייניקע פון 9—8 יאָר צוזאַ־מען — די אַלע אָנגעשטעלט פון ביי־דע געשעפטן, האבן ווי געוואָנט גע־מאכט איינע פון די שענסטע סורפּרייז פּאַרטיס, וואָס איך האב ווען ביינע־וואוינט. דער סורפּרייז איז נאָך גרע־סער געווען פאר זיי, ווען וויסנדיק, אז דאס הויז וואו זיי האבן אָפּגעוואוינט פאר די לעצטע 7 יאָר וואָס זיי האבן אויסגעקויפט אין אַ פּלוצעמ־דיקן אופן אין אַ פּלוצעמ־דיקער הילכיקער געשריי "סורפּרייז" קליינט אָפּ ווי פון הונדערטער העל־זער, — זיינען זיי געבליבן פאר די ערשטע פאר מינוט ווי פאַרגאפט און ניט געקאנט געפינען קיין ווערטער. אז באַלד האבן זיך אָנגעפאנגען שפּר־לען, טענץ, מוזיק, ס'האבן זיך באַווי־זען פאַרשייד־ענע געטראַנקען, עסן'ס אַלערליי אין רעדע געווים! מר. נעט איידעלמאַן, פּרעזידענט פון דער פיר־מע "איידעלמאַנס לימיטער" האט גע־האלטן א רעדע, אין צום סוף האט ער זיי געוואונשן א גליקלאכע רייזע און א גליקלאכע צוקונפט. דאן האט מר. סטענלי ווייס, פּרעזידענטיר מיט א שפּ־פיראַסן טאַש, פון זילבער, אויף וועלכן ס'איז גראַווירט געווארן דעם בעל שמ־חה'ס נאמען מיט אידישע אותיות. דיי־מר האט זיך פאַרצוינג ביז 2 אויי־גער אין דער נאכט. אַלע ווינשן מר. דזשאָזעפסאן און זיין פאַמיליע א גליק־לאכע רייזע.

זונטאָג, 6 אויזינער, איז מר. און מרס. מ. דזשאָזעפסאן מיט זייערע קינ־דערלאך אָפּגעפאָרן קיין ארץ־ישראל, די היגע סי. ען. אר. סטאַנציע איז גע־ווען באַזוכט מיט אירן וואָס זיינען געקומען געזעגענען זיך. דער צוג האט פאַרלאָזט אונטער די קלאנגען פון דער "התקוה".

* * *

אז א מענטש איז שלעכט, טראַכט ער. אז אז ער טראַכט דערטראַכט ער זיך צו עפּעס, — אזוי האט פאַסירט מיט די היגע "וועל פעיר" יוגנט ליגס. די צייט איז שלעכט, מען קאן שוין קיין גראָשן ניט קריגן אפילו פאר א גוטן צוועק. האבן זיי אַרטראַכט א "צאוועלטי טאַנץ". אוז עס איז געווען א גרויסער סוקסעס, מיר דאַכט זיך אז ס'האט קיינער ניט פון שטאט פאַר־פעלט דעם דאָזיקן טאַנץ, וואָס איז געווען אזוי רייך דורכגעפירט און דע־קאָרירט און באַאָרגט מיט א גוטן אר־עעסטער.

פאַלגנדע האבן געוואונען פּריזן אויף דעם טאַנץ: מר. יאַמפּאָלסקי, א ווייז סעט; מר. דייוו ראַטשטיין, אן עלעק־טריש זיינער; מיס ווערא, קאַץ, אן עלעקטריש לאַמפּ; מיס דאַשפּאָסקי, און מיס רעזניק זיינען אויך געווען די מזל'דיקע צו געווינען פּרייזעס.

* * *

מר. לואי הענדין, פון ווינינפּעג, 442 סאַלטער סטריט, איז געווען דער גאַסט פון זיין ברודער און שוועסטער, ס. הענ־דין. ער האט פאַרלאָזט סאַסקאַטון זונ־טאָג קיין ווינינפּעג.

* * *

מר. י. וואָלדמאַן, פון ווינינפּעג, גע־פינט זיך איצט אין סאַסקאַטון. מר. וואָלדמאַן נעמט אויף א מעדיצינישן קורס אין היגן סאַסק. אויניווערסיטעט.

ל. שטערענבערג.

לייענט "דאָס אידישע וואָרט", אייער איינענע צייטונג, נעדרוקט אין אונ־זער איינענער שפּראַך, פאַר אונזערע איינענע אינטערעסן פאַרשפּרייט אין אַלע אידישע הייסער פון ווינינפּעג און מערב קאַנאַדע.

סטאָרקיפּערס!

איצט איז די צייט:

סייל פּאַסטערס

צוצוציען די קונים צו אייער סטאָר און פאַרקויפן אייער ווינטער סחורה — שפּעטער וועט שוין זיין צו שפּעט! און דער בעסטער מיטל ווי אזוי צו פּאָפּולאַריזירן אייער געשעפט און צוציען די קונים איז דורך שיינע אטראַקטיווע

מיר מאכן אלערליי פּאַסטערס צו די סאַמע מעסיקסטע פּרייזן — מיר שטעלן צו די "קאַטס" (בילדער), מיר שרייבן פאר אייך אויס די טעקסטן און אלע נויטיקע סלאָגאַנס און מיר שטעלן צוזאַמען דעם פּאַסטער לויט יעדער אַר־טיסטישער פּינקטלאכקייט. אלץ וואָס איר דאַרפט טאָן איז צושיקן אונז די פּרייזן פון די אַרטיקלען וואָס איר ווילט אַרויסשטעלן אויפ'ן סייל, — און מיר טוען דאָס איבעריקע און מיר שיקן אַרויס די פּאַסטערס

אין 24 שעה

שיקט אונז די קאָפּיע אָדער שרייבט פאר ווייטערע איינצעלהייטן צו

THE ISRAELITE PRESS

165 Selkirk Ave., East — Winnipeg

צוויי לעקציעס פון דר. חיים זשיטלאָווסקי שוין אַרויס פון דרוק

עס זיינען שוין אַרויס פון דרוק די ערשטע צוויי ביכלאך פון א סעריע לעקציעס־בראשורן פונם באַרימטן אי־דישן שריפטשטעלער און דייַנקער, דר. חיים זשיטלאָווסקי. די ביכלאך זיינען פון דער סעריע "וויסנשאפט, פילאָזאָ־פיע און רעליגיע", די נעמען פון די ערשטע צוויי בראשורן זיינען: 1) "די פאַר־איינשטיינישע וויסנשאפט און פילאָזאָפיע"; 2). "די מאָדערנע וויסנ־שאפט, פילאָזאָפיע און רעליגיע". דער פּרייזפון יעדער בראשורע איז 35 סענט. מען קאן דאס געלט צושיקן דורך א "מאַני־אָרדער" אָדער אין פּאָסט־מאַר־קעס. די לעקציע בראשורן ווערן אַרויס־גענעבן פון דעם "דר. זשיטלאָווסקי־קאָמיטעט" און דער הויפּט פאַרקויף איז אין ביכער ביורא פון דער אידי־שער קולטור געזעלשאפט: 130 איסט 17טע גאס, לעבן אוירווינג פּלייס, ניו־יאָרק. די אַנדערע בראשורן פון דר. ח. זשיטלאָווסקין ווערן שוין צוגעגרייט צום דרוק און וועלן בקרוב דערשיינען.

היימאַן און העסטרין
באַריסטערס, סאָליסיטאָרס און א. וו.
216 — מעקאינטייר בלאָק — 216
טעלעפאָן 21 627
מר. העסטרינס וואוינונג:
306 סט. דזשאָנס עוו., טעל. 53 133

שינבין, מאָראָזניק און ראָבלין
Shinbane, Morosnick & Roblin
Barristers, Solicitors and Notaries
באַריסטערס, סאָליסיטאָרס, נאָטאַריוס
207-8 Confederation Life Bldg.
457 Main St. Opposite City Hall
טעלעפאָן 6—21 345

טשערניאַק, קאַפּשטיין און ספּיוואַק
Barristers, Solicitors, Etc.
460 מיין סטריט
טעלעפאָן 24 591 און 24 666

קאַנטאָר און דאָרפמאַן
אַדוואָקאַט און נאָטאַרי
CANTOR & DORFMAN
211 קורי בלדג. 233 פּאָרטעריש עוו.
טעל. 225 89—29 937
רעזידענס:
103 בענערמאַן עוע., טעל. 51 353

ה. שולמאַן
אַדוואָקאַט און נאָטאַרי
געלט צו לייען אויף *½ פּראָצענט
Schulman & Nitikman
213 קאַנפעדעריישאַן לייף בילדינג
457 מיין סט., אַנטקעגן סיטי האַל
טעלעפאָן 462 88

זי איז א מלאך פון באַרמהאַר־ציקייט, פונקט ווי די הייליקע עליי־זאבעט.

די שיינע מיידל האט אויפגעהויבן די אויגן, זי האט דערזעען דעם שיי־נעם און יונגן פאליאק, וועלכער האט ניט לאנג צוריק זיך דא באזעצט און א גלייענדע רויטקייט האט באפארבט איר געזיכט.

זי איז צוגעגאנגען צו אים און זי האט אים אויסגעשטרעקט איר קליי־נע האנט, וועלכע ער האט וואָרעם גע־דריקט.

— איך האב ערשט דערפאָרן, דאס היינט איז אייער געבורטסטאָג, עליי־זאבעט, — האט ער געזאגט, — איך בין געקומען איך איבערגעבן מיין הארציקסטע באַגריסונג, זאָלן אייערע וואונשן דערפילט ווערן און איר זאָלט גליקלאָך זיין.

זי איז רויט געווארן אונטער זיינע פייערדיקע בליקן. — איך דאנק אייך האט זי שטיל געשטאמלט, דאן האט ער זיך צוריקגעקערט צו די קינדער.

דער יונגער פאליאק איז צוגעגאנ־גען צו דעם גייסטלאכן, עליזאבעטס פאטער, ער האט אים באגריסט און נאכהער האט ער גענומען אן אנטייל אין דער אלגעמיינער פרייד.

די קינדער האבן געזונגען דייטשע לידער און עליזאבעט איז געשטאנען אין מיטן פונם צימער מיט אירע אויגן האבן געשטראלט פון ענטציקונג. זי האט נאָך קיינמאָל אין איר לעבן ניט געפילט זיך אזוי גליקלאָך ווי היינט.

די אויגן פון דעם פּוילישן יונגן מאן האבן גלייענד בעקוקט אויף איר מיט זיין הארץ האט ווילד בעקלאפּט.

דאָס געזאנג איז געווען צו ענדע. די קינדער האבן צוגענומען זייערע מתנות און זיי האבן גענומען אָפּ־שייד פון דער וואוילטעטיקער פרוי.

— גייסטלאכער האט גע־זאָגט אין זיין צימער און עליזאבעט מיט סטאניסלאאוס לובינסקי, דעם פּוילישן יונגן מאן זיינען געבליבן אליין.

— עליזאבעט, — האט ער אָנגע־פאנגען, — וואָס פאר א הערלאכער אונטס עס איז היינט געווען, איך האב אייך אזוי פיל צו דאנקען וואָס איך פארברייגג אָפּט א פרייליכע שטונדע דורך אייך, איר ווייסט ניט ווי אומגליקלאָך איך בין.

אירע בלויע אויגן האבן געקוקט אויף אים מיט די דאָזיקע בליקן האבן זיין לעצטע רו גערויבט.

ער איז געזונקען אויף די קני פאר דער שיינער מיידל און אנגעמענדיק איר האנט האט ער ביטער געשטאַ־מעלט:

— עליזאבעט, זיי דו דער גוטער מלאך פון מיין לעבן, גיב מיר דאס זונגעשיין פון גליק, צוואר איך באַ־זיין אזא רייכטום בין איך דאָך ארם און פאַרלאָזן.

שטיל וויינענדיק האט ער פאַרבאַר־גען זיין געזיכט אין די קנייטשן פון איר קלייד און עליזאבעט האט זיך טיפ איבערגעבויגן צו אים.

— שטיים אויף, סטאַניסלאוס, — האט זי שטיל געבעטן, — איר ווייסט ניט, ווי טייער איר זייט מיר געווארן . . .

ער האט איר ווייטער ניט געלאָזט ריידן, און אויפשפּרינגענדיק פון

זי איז ארט, האט ער ארומגענומען דאס, שיינע און ציטערנדע מיידל.

— עליזאבעט, — האט ער גע־שטאמלט און ער האט זי הארציק געקושט. ווילסטו ווירקלאך שיינקען דיין ליבע צו דעם פרעמדן און זיין פארביטערטעם הארץ צו נייעם לעבן צוריקברייגגען?

— ווילסטו ווערן מיין פרוי, גע־ליבטע, און אין מיר ווידער אריינ־ברייגגען דעם גלויבן אין גאט און אין דער מענשהייט?

אירע בלויע אויגן האבן פול מיט ליבע געקוקט אויף אים.

—יא, סטאניסלאוס, — האט זי געענטפערט רויט ווערנדיק, א, איך ליב אייך שוין לאנג, זייט איך האב אייך דא צום ערשטן מאל דערזע־ען.

— געליבטע! — האט ער אויסגע־רופן, — אויך דיין זיסעס בילד האט ניט אויפגעהערט צו שוועבן פאר מיר זייט איך האב דיר דערזען.

— ווען איך בין געווען אין דיין קענגנוואָרט, האט זיך א היפּלישע פרייד געגאסן איבער מיין נשמה. איך האב געפילט דאס איך וועל נאָך אמאל גליקלאָך זיין דורך דיר, עליי־זאבעט.

— דו ווייסט ניט געליבטע, וואס איך האב געלעזן. מיינע עלטערן האָ־בען פאַרלאָרן זייער לעבן ביי דעם אויפשטאנד אין פּוילן און צו דריי יאר בין איך געבליבן א יתום.

די רעגירונג האט צוגענומען די ניטער פון מיין פאטער און איך בין אריינגעגעבן געווארן אין א קלויסטער. אז ליבע בין איך אויפגעוואקסן געווא־רען און מיין האט צו דער רוסישער רעגירונג איז אימער מער געשטיגן.

איך בין געווען א הייסער אנפירער פון די דעוואָלוציאָנערן. מען האט מיר עגדלאָף געפאנגען אלס "בונטאָוו־טשיק" און איך בין פאראורטיילט גע־ווארן צו זעקס יאר געפענגענעיש.

— מיין ארימער סטאניס, — האט עליזאבעט געזעפצט.

די זעקס יאר אין א רוסישער גע־פענגעניש האבן מיך ניט בעסער גע־מאכט, עליזאבעט, — האט האט ער פאַרטגעזעצט מיט א פאַרשטיקטער שטימע. איך בין געווען נאָך מער אויפגערעגטער און איך האב געפילט א גרעסערן האס צו דער טיראַנישער רעגירונג.

דער צארן האט געצערט מיין גע־זונט און ווען איך בין ענדלאָך באַ־פרייט געווארן בין איך געווען קראנק און געבראכן.

איך בין געפאָרן אויף אן אונגאַרי־שען זומער רעסאָרט אום צו שטארקן מיין שוואכן געזונט און דארט האב איך זיך באקאנט מיט א מיידל פון פירסטלאכער אָפּשטאמונג.

מיין קראנקעס און מידעס הארץ האט געברעגט אין הייסער ליבע צו איר און אויף טואישקא, דאס פירסט־לאכע מיידל, האט מיך געליבט. איך האב ווידער אנגעפאנגען צו האפן אויף גליק, ניט קוקנדיק אויף דעם וואס איך בין דאן געווען אין דער העכסטער פאַרצווייפלונג און האבן ניט געהאפט אז איך קאן נאָך אמאל זיין גליקלאָך.

די שיינע און יונגע פירסטן האט מיך געליבט און א ייער לעבן האט דערוואכט אין מיר.

איין טאָג האב איך דערהאלטן א בריוו פון דעם פירסט, אין וועלכן ער האט מיך מיטגעטיילט דאס זיין טאָ־טער האט זיך פאַרלאָבט מיט א הייכן טערקישן באאמטן און זי וויל מער ניט וויסן פון אן ארימען פּוילישן רעוואָ־לוציאָנער.

אין מיין וואָנזיניקער פאַרצווייפ־לונג בין איך געלאָפן צו טואישאס וואוינונג אום איר צו פרעגן, אויב זי האט מאקע מיך ווירקלאָך שענדלאָך באטראגן. אבער די יונגע פירסטן האט מיך ניט אויפגענומען.

אין דער זעלבער שטונדע האב איך פאַרלאָזן דעם זומער רעסאָרט, יעדער גליבן אין ליבע און טרייהייט און פון מיין הארצן פאַרשוואונדן, איך האב געהאסט די מענשן און אין בין פון זיי אנטלאפן.

איך האב זיך צוריקגעצוינגן פון דער וועלט, איך בין געווען געבראכן, מיין הארץ איז געווען

אין פלאַנטער פון לעבן . . .

פון מ. ס.

א העכסט שפּאַנענדער ראָמאַן פון דעם מאָדערנעם אידישן לעבן אין אַמעריקע

(פאָרזעצונג)

דער איז געשטאַנען אַן אומעטיקע און האָט געקוקט אין דער צייטונג, וואָס איז געלעגן אויסגעשפּרייט פאַר אויר. אירע אויגן האָבן זיך אָפּגעשטעלט אויף דער קליינער מעלדונג, אין וועלכער עס האָט זיך דערציילט, אַז היינט בייגאַנצן קומט פאַר די חתונה פון חוה קרוידער און וואָלף גאַרבער.

זי האָט די נייעס שוין געהאַט געוואוסט פון עטלאַכע טעג. זי האָט מיט וואַכן פריער שוין געוואוסט און גע־פילט, אַז מיט דעם וועט זיך דאָס ענדיקן, אָבער עס האָט איר פריער קיינמאָל אַזוי ניט געשטאַכן אין האַרצן ווי איצט, ווען זי האָט דעם פאַקט גע־לייענט שוואַרץ אויף ווייס, גערדוקט אין דער צייטונג. הייסט עס, עס איז פאַקט אמת.

זי האָט מיט ווייטאָג פון דעם גע־טראַכט און האָט געלאָכט פון זיך אַליין, האָט זי דאָך געפילט, אַז דער ווייטאָג אין איר האַרץ ווערט פון מיינוט צו מינוט אַלץ שטאַרקער. זי האָט זיך גערגוגע, גערגוגע אויף איר אַרט, האָט געשטרעקט די הענט פאַר זיך, אַזוי ווי זי וואָלט אויף שטוב לישן אַ איבער־צעגערט, ביי איטיצע געבעטן הילף.

אין דער צייט, וואָס זי איז אַזוי גע־שטאַנען, פאַרזונקען אין שווערע, אַר־מעטיקע געדאַנקען, האָט די קרעטיר זיך געפאַנגן אין דער אַלטער ציינטן גער האָט זיך דאָרט געשלאָפן.

נייטן גער האָט פריער קיינמאָל ניט אַזוי שטאַרק פאַרדינט דעם נאַכט־אַלטער, ווי אין דעם איצטיקן מאָמענט. עס האָט אויסגעקוקט אַז ער איז אין די לעצטע עטלאַכע וואָכן געפאַלן פון אַ געוואַרן אויף אַ עענדליך אָרט.

ער איז געווען איינגעבויגן, אַזוי ווי ער וואָלט געטראָגן אַ האַרב אויף די פייצעצעס. זיינע אויגן זיינען געווען נאָך ווייטער און אַלע מאָל, אין שווערע, אַנ־געשוואָלענע זעקלאַך זיינען אים גע־האַנגען אונטער די אויגן. ער איז גע־ווען מעלאַנכאָליש און זיין אָטעם איז געווען שווער.

דערזענדיק אים, האָט רעי אַ שמייר־כעל געטאָן. זי האָט אַליין ניט גע־וואוסט צי האָט זי אַ שמייכל געטאָן פשוט דערפאַר, ווייל זי האָט אים דער־זען, און ווייל עס פלעגט איר אַלע מאָל לייכטער ווערן אויפן האַרצן, ווען ער האָט זיך באַוויזן, אָדער זי האָט אַ שמייכל געטאָן דערפאַר ווייל זי האָט אים געוואוסט מאַכן.

ער איז שטילערהייט צוגעקומען צו איר און אַרומקוקנדיק זיך אין אַלע זייטן, אַזוי ווי ער וואָלט זיך פאַר איר אַנ־צען נעהיים, האָט ער שטיל געזאָגט:

— ס'איז טאַקע אמת?

רעי האָט דערשראָקן אַ קוק געטאָן אויף אים.

— וואָס אמת? — האָט זי איבער־געפרעגט.

— אַז... אַז... אַז היינט איז זייער חתונה?... — האָט גער איבערגערעדט מיט אַ הייזעריק קול און זיינע אויגן האָבן זיך אָנגעצויגן.

רעי איז נאָך מער דערשראָקן גע־וואָרן.

— פון וואַנען ווייסט איר דאָס?

— האָט זי אויסגערופן.

גער האָט אויף דעם ניט געענטפערט.

— אָבער ס'איז אמת, יאָ? — האָט ער געזאָגט.

רעי האָט ווידער אַ שמייכל געטאָן.

— נו, וואָס זשע, זיי טאָרן ניט?

— האָט זי איבערגערעדט אַזוי ווי זי וואָלט געוואָלט מאַכן אַ שפּאַס פון דער נאַנצער געשיכטע.

— ע, רעי, — האָט ער אויסגערופן מיט אַ קרעכץ. — דו ווייסט ניט, דו פאַרשטייסט ניט וואָס דאָס מיינט...

רעי האָט געוואוסט, אַז גער טראָגט עפּעס אַ נעהיימע שנאה אויף וואָלף גאַרבער. זי האָט ביי אים בשום אופן ניט געקאָנט אויסלעזענען, וואָס ווייס־זיי ביידן האָט אַמאָל פאַסירט. זי האָט פאַרשטאַנען, אַז דערפאַר איז ער איצט אַזוי בייז אויף זיין חתונה האָבן.

— ער טאָר מיט איר ניט חתונה האָבן? — האָט ער געמורמלט אַזוי ווי צו זיך אַליין.

— פאַרוואָס עפּעס טאָר ער ניט?

— האָט רעי אַלץ נערעדט מיט אַ בלאַ־סען שמייכל אויף דער ליפּן.

— און איך בין דער איינציקער, וואָס וואָלט אים געקאָנט אָפּשטעלן — האָט גער אויסגערופן מיט אַן אויס־גערעגנט קול.

— איר? — האָט רעי פאַרוואונ־דערט געזאָגט.

— יאָ, איך, וואָס זשע, דו גלייבסט ניט?

רעי האָט מורא געהאַט אים אויפ־צורעגן.

— נעווייס גלייב איך אייך, — האָט זי געזאָגט, — אָבער פאַרוואָס זאָלט איר דאָס טאָן? פאַרוואָס זאָלט איר שטערן זייער חתונה?

גער האָט אויף איר אַ קוק געטאָן מיט ווילדע אויגן.

— זיי טאָרן ניט חתונה האָבן! — האָט ער כמעט ווי אויסגעשריען.

אין דעם מאָמענט האָט אַזוי ווי פון אונטער דער ערד זיך פּלוצים באַ־ווען אַ מאַן לעבן זיי.

זיי האָבן ניט באַמערקט ווען ער איז אַריין אין דעסטאַראַן. זיי האָבן ניט געהערט ווען ער איז צוגעקומען נאָענט צו זיי, נאָר פּלוצים האָבן זיי אים דער־זען.

דער מאַן איז געווען הויך און שלאַנק אָנגעטאָן אין אַ שווערן ווינטער מאַנ־טעל. וואָס איז אים געווען פאַרקנעפּלט אַן ארויס־ צום האַלז. דערצו אַז זיין ווינטער העט אים געווען טיף אַרונ־טערגערוקט ביז די אויגן, אַז מען האָט כמעט זיין פּנים ניט געזען.

רעי האָט זיך דערשראָקן ווען זי האָט פּלוצים דערזען דעם פרעמדן מענטש לעבן זיך. זי האָט שיר אַרויס־געלאָזט אַ געשריי אָבער אין דעם מאָ־מענט האָט זי דערהערט אַ זייטיק, צאַר־טע שטימע:

— רעי...

רעי האָט זיך אַ כאַפּ געטאָן מיט ביידע הענט בײַם האַרצן. אירע אויגן האָבן זיך אָנגעגאָסן אַזוי ווי מיט פּיי־ווער און אַ געשריי האָט זיך אַרויסגע־ריסן פון איר האַלז:

— בען! ...

ניימן גער איז אין דעם מאָמענט געבליבן שטיין פאַרשטאַרט, אַזוי ווי אויסגעראַקט פון אַ שטיק שטיין. ער האָט מיט ווילדע אויגן געקוקט אויף דעם ווינגסמאַן, יאָ, דאָס איז ער דאָך. בען, זיין זון... ער האָט אים ניט דער־קאַנט... זיין האַרץ האָט אפילו קיין צי־טער ניט געטאָן. ווען דער ווינגסמאַן איז צוגעקומען.

בען האָט אַרונטערגענומען די הענט פון קאָפּ. ער איז געווען בלאַס און אויסגעמאַטערט, מיט איינגעפאַלענע באַקן און האַלב־אויסגעלעשענע אויגן, וואָס זיינען אים געזעגן טיף אין קאָפּ. ער האָט אַ כאַפּ געטאָן רעכן ביי דער האַנט, גיכגריק איר אַ צייכן אַז זי זאָל ניט שרייען.

— בען! — האָט רעי שטיי־לערהייט ווידערהאָלט.

קוקנדיק אויף אים מיט ליבע אין מיט שרעק, דריקנ־דיק זיינע ביידע הענט, אַזוי ווי אַ שוועסטער וואָס האָט ערלאָב, נאָך אַלנעמע יאָרן פון זוכן, צוריקגעפונען איר פאַרלאָרענעם ברודער. מיט פאַרגעניגן וואָלט זי זיך אַ וואָרף געטאָן אויף זיין האַלז, מיט פייער וואָלט זי זיך געדריקט ביסן פון איר האַלז.

— בען! ...

— בען! ...

— בען! ...